

Alex François

Ne vegevage së te Lō mi ne Toge

**Storian long lanwis blong
Lo wetem Toga**

Torres, Vanuatu

Kemor mi Sesil Pilageliqe – *Litew, Toga*, 19 July 2007.

Metave gëwie !

Stat long 2004 ikam, mi bin stap sam taem wetem ol komyuniti blong Torres aelan, long Toga, Lo, mo Hiw. Yufala nao i lanem mi long ol lanwis blong Torres, mo yufala i talem ol kastom stori tu ikam. Mi talem tankyu espeseli long olgeta we i talem plante storian long mi: Aisak Röngrōriw, Pita Woteqō, Livai, Peretin Wokmagëne; Ben Rana, Sesil Pilageliqe, Elton Gëgeliqe, Ejel Dikson, Tomson Wiliam, Sedro Téröwlal. Tankyu tu ikam long olgeta we i helpem mi blong transletem ol storian ia: Brian Mark, David Andrew, Eron Jefri Muglol.

Buk ia, woman blong mi Sawako hemi droem ol pija, mo mi nao mi mekem olsem wan buk. Mi hop se buk ia bae i helpem ol pikinini mo ol bigbigwan blong oli save lanem stret fasin blong ridim mo raetem lanwis blong olgeta bakegen, blong ino save lus. Mo olgeta kastom stori tu, i gut se yumi holem taet, from hemia tru kalja blong yumi.

Lōwie ē kemi pah,

Alex.

(Paris, November 2014)

Alex FRANÇOIS
LACITO-CNRS
7 rue Guy Moquet
94801 Villejuif
FRANCE
[⟨francois@vjf.cnrs.fr⟩](mailto:francois@vjf.cnrs.fr)

Ne gerite

Pita Woteqō

2 August 2004 - Luñharegi, Lō

Hōrega verue: resiga sise mi ne megole mē. Hōr vēn tē ōr veñode lo.
Hōr vē rōw me – hōr not ne gerite.

Not pah ne gerite, ōr ñwule me –
Hōr not pah ne gerite, ōr vēn me, ōr pi n' ëv.
Hōr pi n' ëv pah, n' ëv ni gow, ōr tor ne gerite.
Tor pah ne gerite, resiga megole mē ve toge pe
remë mē ni vese hivie tē: “Nike toge pe k'
Noke vēn lete. Noke vēn lete ke hiar gengën.
Hiar gengën, ñwule me, dōr riëv hi ne gerite,
ōr gën mi ne gerite.”

Pah vēn remë mē ni vēn lete.
Vēn lete – ne megole ni toge vēn vēn vēn, ne
gerit' in ni kal o. Kal o dë ne li lugu.
Ni vēn vēn, ni not ne megole ne.
Not pah ne megole ne: not mēse, ni da o ne
vot; not mēse ne megole ni tor nie.

Tor ne megole ne!

**Tor ne megole ne, tor gōr
urvë wulë iu: ni vēn, ni
vin ri rega. Vin ri rega,
ni hag pe ne.**

**Pah vēn, resiga ne –
resiga tēmetō ne ni
ñwule wahe me.**

**Vē me, ni riëv. Riëv pah,
toge vēn tē òr gengën.**

**Tē ni gengën, ni hiarie ne megole mē vēn, ne
megole mē tategë. Tē nie ve gel kōke si vete.**

Pah vēn ni holul ne tertor gerite.

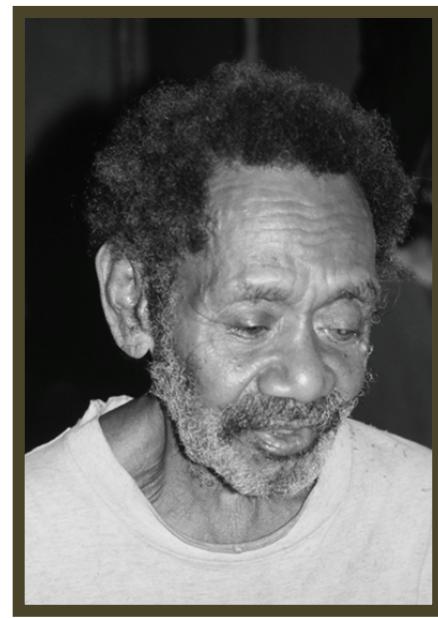
**Pa ne megole mē pe ne! Deda ne gerite pe
none k'. Ne megole mē pe ne!**

Ne gerite vin hag ri rega.

**Pah vēn ni rōw rake vēn, ni hag ni gengën, ni
rōn vēn ne gerite vese tē “Gēn netu, gēn netu,
gēn netu!” Tē ni gengën ne megole mē.**

**Pah vēn ni rōn vēn tē: “Ne sigë nōk ve vese tē
‘Gēn netu, gēn netu, gēn netu!', n' ēve da wē
nōk?” Tē ni hō rake ne vere gerite me: tate
da gerite, megole mē pe!**

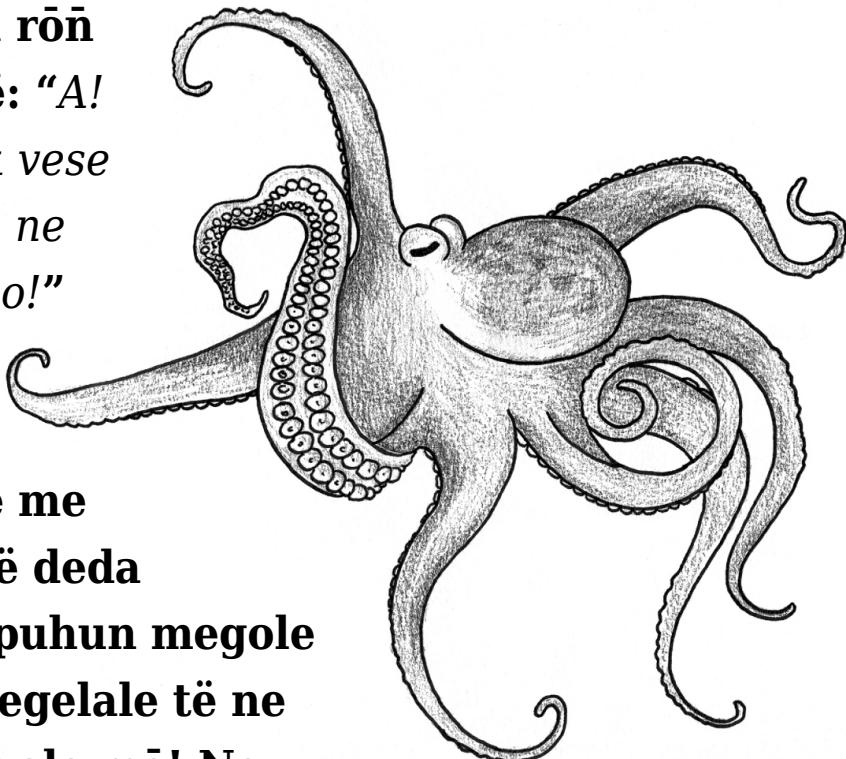
**Ni hō rake megole mē me tē ni gēn, ni rōn ne
gerite tē: “Gēn netu, gēn netu, gēn netu!”**

**Vē—n vēn, ni rōn
vegelale tē: “A!**

*Ne sigē nōk vese
tē noke gēn ne
megole mino!”*

**Vēn, ni hō
rake ne
vere gerite me
ne, ni itē tē deda
gerite, ne puhun megole
mē! Ni it vegelale tē ne
puhun megole mē! Ne
puhu tēle!**

**Pah wē ne ni itē tē ne puhun megole mē, hō
rake vēn ni it vegelale wē ne ni gergarōn hi
ne megole mē, tē mat mēt.**

**Pah wē ne, ne gerite ni rōw rake vēn ni iu dē
ne ri rega, ni vēn pe ni ñwule wulē li pē nine.**

**Pa remē mē ni itē wē ne: tē nie mat gēn ne
megole mē, ni gel ni teñtēn hi ne megole mē.**

**Ne gerite ni iu hur me dē ne ri rega; ni vēn pe
ni ñwule wulē li pē nine.**

Ni vēn ni toge vete hōr v' ōla t' ē.

**Kilale tē ne qehline pe nōkōke, ne vegevage pi
gerite tate pero, na ñwōdōl wereño.**

Merawehih ni rak ne qeñ mi ne merën

Aisak Rōñroriw

1 August 2004 - Luñharegi, Lō

Tuwtoñ, ē ne Pañkis, ne qeñ tategë.
Merawehih ni ole ne qō, ni ole n' ēke, ni vēn.

Ni vēn me, ni vēn me, ni vēn wahe me
Vave — ni tun ne qeñ. Ni tun ne qeñ ē ne qō.
Ni tun ne qeñ, ni vēn, ni vēn vēn vēn wahe
Perepare. Ni vēn wahe Perepare, ni ole ne tō.
Ni ole ne tō, ni vēn.

Ni vēn, vēn wahe Venielave. Ni vēn wahe vēn,
nihe ge toge.

Nihe ge toge toge toge — toge vēn vēn vēn vēn
(nihe mi heqere tegtegine); ve toge vēn vēn
vēn, ni itë tē ne vete ve medudut!

Nihe ge rurie, ge rurie Merawehih: “Ne vēn gē
nōk?”

Merawehih ni vese

të: “*Pa na, noke
ve vēn ve ole si
Vave pe nōk! ke ve
tun o si Vave pe
nōk.*”

**Nihe ge toge vēn
vēn vēn, ne vete
ni qeñ.**

**Ne vete ni qeñ,
nihe ge toge.**

**Toge toge toge vēn
vēn vēn, nihe ge
rōn ne mētemeturtur ni daie nihe. Nihe ge
rōn tē ge metmetur.**

Nihe ge rōn tē: “*Ne vēn gē nōk? Ne vēn gē ve daie
kemēm nōk?*”

Të: “*Pa na in pe nōk!*” **Merawehih ni vese tē:** “*Pa
na in pe nōk!*”

**Nihe ge toge vēn vēn vēn, nihe pah rēt ge met
metur, Merawehih ni rōn vēn nihe pah ve
ñore.**

Ni *vile n' ēpe me, ni wole iu wē nōkōke,
l' ēñwe, ni vilēhe ni mok vēn ri teniēpe nihe
ge metmetur.*

**Nihe ge metmetur vē—n vēn vēn niogë hi ne
metave, nihe ge rōwtegit' ē ne tō ni ele.**

Ne tō ni ele, nihe tē: "Ne vēn gē nōk?" **Ni tē:** "Pa
ne siga noke v' ol' si me pe nōk, tē ni vese tē ne
metave mak revetē."

**Nihe ge toge — vēn vēn vēn, ne tō ni ele, ni ele,
ni ele gega vēn vēn, nihe tē:** "Pa n' ēve nōk?"

Nie tē: "Pa ne tō vē ele gega wē nōk, tate pero tē
ne metave ni tōt."

Nihe ge toge vē—n vēn vēn, ne metave ni tōt.

Ne metave ni merēn wulē. Darake pe ne!

**Ni darake ne qeñ, ne merēn, nawē tuwtōw, ē ne
Sag, tat mene qeñ; ne qeñ pah pe ve toge
Vave.**

**Merawehih ni vēn me, ni tun o ne qeñ, ni ole
ne tō Perepare, ni vēiag, ni rak tē none ki ne
qeñ mi ne tō ve toge Sag.**

**Ne vegevage wē ke ve lōlmerēn ē ni pah
wereño pe wē nōk.**

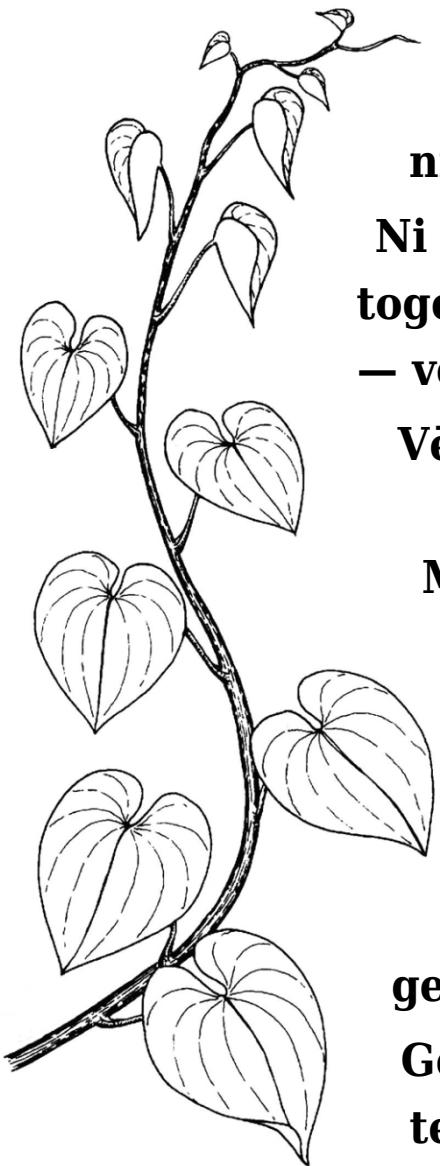
Ne vegevage pi keka

Aisak Rōñroriwan

27 July 2004 – Rinuhe, Lō

Ne vegevage pi keka. Ve gil o si Hiw.
Ne keka na sōw si Hiw, ni sōw ne tel in
ni lōl. Ni lōl me dë ne Hiw, ni lōl me
Mētome —
ni lōl me dë ne Mētome, ni lōl me Tugue —
ni lōl me dë ne Tugue ni vēn me Lō —
ni vēn dë ne Lō ni vēn iag Toge —
ni vēiag Perepare — ni vēn vol venie pah ē ne
Pañkis, ni vēn wahe Melakule.
None vēn wahe Melakule, qeñ sise, sa sise ni
vēn li wēwōn — ni vēn vēn vēn, ni vēn hēr ē
ne ho keka nōk ve hō si v' in li wēwōn.
Ni itē ne ho keka ne, ni gel ni itē tē ne ho keka
nie k'. Ni gel ni hiar. Ni hiar vēn vēn ni itē
ne tel in.

Ni itë ne tel in ni vēn ur.
Ni vēn ur ne tel keka ne,
ni vēn.

Ni vēn ur vol venie pah ne v'ag
toge ni vēn me, vēn me, vēn me
— vēn wahe me Toge.

Vēn me dë ne Toge, ni vēn me
Lō, vēn il Tugue, ni vēn il
Mētome, ni vēn wahe Hiw, ni
vēn vēn vēn vēn ni vēn hēr
ē ne tesin ve tu Hiw.

Pah vēn, ni gil. Nihe
ge gil: gil gil gil gil gil
gil gil gil gil ne keka ne,
ge gil o.

Ge gil o ne keka, ge gih ē ne
tel in ge rav.

Nihe ge rav ne keka ne, ge
rav me Mētome, nihe ge rav me Mētome,
heqere te Mētome ve toge.

Nihe ge rav me, heqere te Mētome ge herie ne
keka ē ne rega wē nōk, ge her īwoh ne lih in
sise.

Ge rav me Tugue, da pe wē ne.

Nihe ge herie: her īwoh ne lih in sise.

**Nonegë nihe ve rav wahe me Lō: heñwere te Lō
tat mene gë, nihe pah ve gel kō lo, ge vē ge
meñode.**

**Nonegë nihe ñwulñwule me, heqere mat rav
roh ne keka, ne gelisin wereño ve tog' ē ne
gergereh rega mesale wë nōk. Nihe ge vile
ne vinvin gengën ne, ge riu. Wë ge ton.**

**Nihe ge rav iag Toge – heñwere pah tategë: sa
tēmeto tuwē ve hag l' ēñwe.**

**Nonegë nihe ve rav roh ne keka me wë ve da pe
të ni vēn roh, ni herie ē ne sōg mē wë nōk,
ni her ñwoh ne pelō keka.**

**Nihe ge rav pe ne ni vēn o dë ne venie kike, ni
vēn vēn iag Pañkis, ni vēn vēn vēn wahe
Melakule. Ne qetune, nihe ge ton Melakule.**

**Ni rak tē Melakule, deñwē kike ni riu ne keka,
nihe vë gil, na pepero wë na pepero! – wë ne
Hiw.**

**Tugue menegëwihi, Mētome menegëwihi; vete
kike tate sir, nawë ne vin gengën wereño
nihe ve vile si.**

**Toge, ne pelō keka ñwereño nihe ve riu t' ē,
v' ole si: ni rak tē nihe ge riu ne gengën in
wë tate sir wë ne Melakule mi ne Hiw.**

Ne vegevage nōk ni pah pe nōk.

Ne gehuh kerkur tēle

Aisak Rōñroriw

1 August 2004 - Luñharegi, Lō

Ne gehuh sise ve hag si Mētome, ne kerkur tēle.

**Ne gehuh geregore na hag li qerēñ vot.
Qeñ sise, ni gel ni kur ne tēle vēn vēn vēn,
heqere g' uah pah dē ne venie ne, Mētome.**

Nihe g' uah pah, vēn me venie luwō, Tugue, ge tog' ē.

Qeñ sise, Merawehih ni tegetoge, ni vese hi remë mē "Noke tē ke vē k' itē ne gehuh pe ve kerkur tēle nōk." Remë mē tē "Na gēwie."

Ni vēn, ni vile ne mi.

Na mēne ni vile ni vēn wahe vēn – ni itē ne gehuh ne ve hag, ne gehuh geregore!

Ni vese hivie tē "O! Nike vēn wahe me!" Pa nie ve vēn, nie na peñ nie t' ē ne mi.

Tarepiëne na memi! Na memi rēt!

**Pa ne gehuh ne ni ise ne, ni vese tē “Ē! Ne liek
na nih tē nike si rak tē noke memi wē nike!”**

**Merawehih tē “Na gëwie! Pa n’ ēve tē dō rak: dō
pi n’ ëv! Dōr si·vë ne lite.”**

Hōr qihe ne lite, ōr si·vë ne lite me, ōr pi n’ ëv.

Pi n’ ëv, n’ ëv ni go—w gow, n’ ëv ni lewelawe.

**Merawehih ni vese hi ne gehuh tē: “Nike ho ne
puhu vēn ri ëv wē nōk!”**

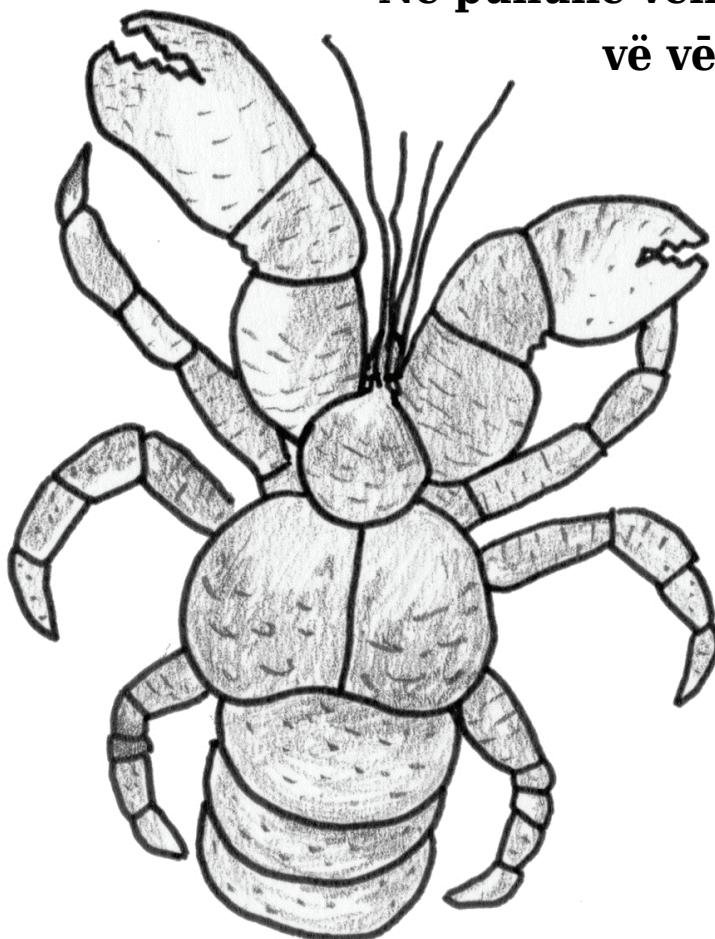
Merawehih ni vese hi ne gehuh: “Aa!”

**Ne puhune vēn ri ëv wē nōk, n’ ëv
vē vēn vēn, ne gehuh tē
“Ki ki ki ki ki!
Na memerie wē!”**

**Merawehih tē
“E’ee, na gëwie! Tē
n’ ake gëwie që!”**

**Vē—n vēn,
ne puhune
ni memi dēn.**

**Ne puhune
ni memi,
ni teñwoh, ni hō.**

**Nonegë ne puhune tuwē ve teñwoh ve hō,
heqere ve toge Tugue na rōn si ne pehu
gehuh ne ve ledun̄.**

**Pah vēn, ni ho wulë sise vēn tē sise wulë – hōr
tutwē wē nōk, vēn vēn ne pehune tuwē vē
teñwoh – ni hō.**

**Vēn vēn vēn vēn, ne puh kelkal pah ni pah –
vēn ne puh geregare pehpahvēin.**

Nie tē “*Pa nike tē we rak pah wē nōk ia tē ne tarepi
vē memi dēn, pah vēn dōr ake puhowe ñwule-
ñwule wulë ne pehu.*”

**Nonegë ne puh geregare pehpahvēin v' in ri ëv,
n' ëv ni gow gow ni itē ne pehune dēn ni
memi; ne pehune ni teñwoh, ni hō.**

**Heqere ve toge venie luwō na rōn si ve ledun̄
wē ne mon.**

**Vēn vēn, ne pehune pah rēt ni pah, Merawehih
tē** “*Aa! Nike pe ve kerkur ne tēle!*”

Ni hēr mēse ne gehuh.

Ni hēr mēse pah ne gehuh, ni rak n' ëv.

**N' ëv ni oh – Memeta: Merawehih mak not ne
gehuh!**

**Pah vēn, heñwere ge ñwuleñwule wulë. Ne
gehuh ve kerkur tēle si mat mēt!**

**Heñwere v' uah si ve ñwuleñwule dë ne gehuh,
mat itë n' ëv pe. Nihe ge holōq ñwule wulë,
vēn Mētome. Ñwuleñwule wulë vēn Mētome.**

**Pah pe nōkōke! Ne vegevage ni pah pe wē nōk.
Ni rak tē deñwē kike, nik' itë ne gehuh tekèle
na memi — vēn ur ne vegevage së pe ne.
Nik' itë tekèle na memi, wē nik' itë vē vilse me
wē na mēt wē na howse pe. Pa nawē, na da
ur ne vegevage pe ne.**

Merawehih mi remë mē

Peretin Wokmagëne

28 July 2004 - Luñharegi, Lō

Merawehih, ē ne vegevage mi kemëm, veniēde kike, nie ne wotewote pehpahvë in pe heqeren tegtegihe nihe hēñwewul tuwage mahelin verue.

Pa nie ne wotewote pehpahvë in, n' iēne pe Merawehih.

Mowe sise, nihe ge vahgir ne vetgë, ne vetgë na hag si vete sise, nihe vete kike, ne vet in v' in deñwē'k nihe ve lōv tē Unevi.

Unevi, nie ne metëvenie sise.

**Pah wë ne, Merawehih ni vēn me mi remë mē.
Remën Merawehih, n' iēne Rememi. Rememi nie remën Merawehih.**

Nihe ge tog' ur ne vetgë sise ve rak si Unevi.

Nihe ge toge li vetgë vēn vēn vēn... Mowe sise heñwere li vetgë ge gerage tē g' o ne gi.

Ē ne vete sise, ne lete sise nihe ge gerage mi remë mē, remë mē nie ni meñeh tē nihe ge gerage.

Nihe ge gerage wahe li lilie in; pi vete sise ne lilie ve taq' ē, ne lete sise v' in vete ne nihe ge o ne gi.

Nihe g' o ne gi, tē g' o ne gi, ne wëde ni wëde.

Ne wëde ni wëde, nihe ge vēn tē ge luk dë ne wëde, ge vēn il li heñwë lie tuwē.

Nihe ge vēn il, ge toge, remën Merawehih, Rememi, ni in vēn ri vot li heñwë lie ne, ni metur.

**Nihe ge toge vēn vēn,
ne wëde ve wëde ie
që, Merawehih mi
heqere nihe ve toge
ge vese hivie tē: "Nik'
in pe 'k, kemë ge vē g' o
ne gi, ge wule ne te...
Mowe kemë vē datogin,
nike vēn me dege ñwule."**

**Merawehih nihe ge vē
rōw ge o ne gi, ge wule ne
te, vēn vēn —**

**Ne ñwië sise ve hag vi viën lie ne, pa ne querēñ
lie ne na qe. Pa ne tutugōr ve tog' ē. Tat
mene querēñe tē vēn il.**

**Pah wë ne, ne ñwië ni vēn o rōw me, ni ōla
remë mē. Ni ōla remë mē ni vēn il li lie.**

**Mowe hōr ve vēn il li lie, nie ni mok remë mē li
lie, nie ni vē rōw me, ni in metevetave li lie
pe Rememi v' in si viēne.**

**Nie ni in vēn vēn vēn, heqere ge o pah ne gi;
mowe kike, deda remë mē pe, ne ñwië pe
v' in ne.**

**Nihe ge o pah ne gi, mi ge wule pah ne te, nihe
ge vēn il me ge lōv rakese tē nihe ge ñwule.**

**Mowe nihe ve lōv rakese nihe ve dōem tē remë
mi Merawehih pe nine, tē Rememi pe nihe ve
vēn ne.**

Pa da wë ne, ne ñwië pe nihe ve vēn ne.

**Nawë tuwtōw, nihe na vë·mi ne negō tēle.
Rememi nie na vë·mi si ne negone pa ne
ñwië ne na vë·mi si ne negone wë Rememi.**

**Nihe ge ñwule. Ge ñwule·vë ne gi mi ne te nihe
ve wule si.**

**Nihe ge ñwule ñwule ñwule ge vēn wahe Unevi:
ne wēt ve tu. Heñweref ve wēt.**

**Nawë ne vetgë ve vēn
ie që.**

**Nihe ge vēn vēn ge
hewë ne gi mi ne
te nihe ve vile si
mēhe, nihe ge
hewë ne gi, ge
hewë ne te.**

**Ge vēn delgët ne
veroqëtlēñwe
vage vehē.**

**Pah vēn, ge vēn
tewetëwe.**

**Mowe nihe ve vēn tewetëwe ne, ne ñwië ne ni
vēn wë ni rak tē ni da remë mi Merawehih.**

**Pa Merawehih, vol venone nie ve toge mi remë
mē, remë mē ie ve rak ne gengën hivie tē nie
ni gën. Tat tēle ha si rak ne gengën mi
Merawehih: remë mē wereño ve rekrak ne
gengën tē Merawehih ni gën.**

**Mowe nihe ve toge me ne vetgë ve hag, vol
venone pah ne wēt heñwere vēn ve hawe: vol
qeñ, vol qeñ, nihe ve hawe.**

Pa nihe vë hewehawe me, Merawehih tē n' ake

vēn ni ole gēne gengēn tē ni gēn.

Mowe nihe vē wunewiēne me, nie ni vēn ni ole gēne gē ni gēn.

Vēn vēn, nie ve it hēr t' ē tē ne gengēn nie ve gēn tate da wē ne gengēn pe sir remē mē ve rak ne gengēn in.

Pah wē ne, qeñ sise nihe ge hewehawe me nie ni dōem tē: “*Noke tē ke vēn ke tugtugerē remē mino mowe nie vē metur.*”

Qeñ sise li qeñ nihe ge hewehawe me nie ni vēn. Ni vēn ni vēn ni tugtugerē remē mē.

Mowe nie ve vēn wahe me, vete remē mē ve tegetog' ē, ni tugtugerē vēn: ne ñwië v' in!

Ne ñwië pe ve ole ne vete mi remē mē si v' in ri tiniēpe. V' in ri tiniēpe, ni itē ne metēne ve lawe.

Mowe nie v' itē ne metēne ve lawe, nie ni it vegelale tē “*Na kike deda remē mino nie'k. Na ki ne ñwië nie'k! Pa ne ñwië kike, remē mino ve lēr' ē si vete.*” **Ni hō rake ni vēn vēn, ni ole ne wuñor mē, ni vēn me ni ere mēse ne ñwië.**

Mowe nie ve ere mēse pah ne ñwië, nie ni vēn dē ne vetgē nihe ve toge mē ne, Unevi, ni gerage wule, vete nihe ve o ne gi t' ē mi ne te.

Mowe nie ve velag wahé vin, ni vēn vin, ni vēn

**wahe vēn li heñwē li lie nihe ve toge si viēne,
remē mē v' in si viēne, ne ñwië ve lië nie t' ē,
nie ni gerage.**

**Gerage vin li lie ne ni dur. Dur ne querēn querēne
sise, ē ne vot, ni not not not — ni not lue ne
querēn querēne tuwē, ne pere gē reri.**

**Mowe ni ve not lue ne querēne ne, ni rōntē tē
remē mē ve toge li lie. Ni rōnrōn il: remē mē
ve kerē!**

**Mowe nie ve rōn vegelale tē remē mē ve kerē,
ni lōlmerēn urvē ē tē remē mē ne ñwië na
venēg nie si nie v' il hag li lie.**

**Ni kalrake ni not wurēg ne vot, ne heñwēvot
geregore, ni not not not, ni not lue ne
heñwēvot in ni hō iu.**

Mowe nie ni rak ne metë qerēne luwō wë ne metevetave luwō, nie ni vēn il li lie, ni vēn il ni ōla o remë mē.

Mowe nie ve ōla o remë mē Rememi, hōr ñwule. Hōr ñwule wahe me Unevi, vete pe nihe ve vahgir ne vetgë t' ē.

Vēn wahe me, nihe ge tegetoge me, hōr ñwule wulë dë ne vetgë ne wë nihe ve toge·vë si Unevi. Nie ni ōla Rememi, remë mē, hōr ñwule.

Ne vegevage ki ni pah pe'k.

Pa wë ne vete tē dege tē ge lōlmerën ē tē evë Merawehih ve tog' ē, dege tat ho vese ñwoh tē Merawehih na toge vë.

Pa ne vegevage ki ni vēn pah wë ne sir vegevage te Lō kike pe nōk. Ne lilie pe Merawehih ve dur lue si ve taqe wahe me deñwē'k.

Tewëtē nike vë tat dōt·gë·vewie ē, nike tē w' ake gerage vēn w' itë ne melpëgë Merawehih ve rak si, w' ake dōt·gë·vewie ē.

Na kike, ne sir vegevage te Lō pin Merawehih, pe nie kike. Ne lilie mē ve taqe wahe me deñwē'k.

Kilale pah pe nōkōke. Ke lōwie ēke.

Ne ūnwië

Ben Rana

27 July 2004 - Rinuhe, Lō

Nihe ve tog' ē net venue sise. Nihe ve tog' ē net venue sise ve toge vē—n vēn vēn, pa ne ūnwië ve gel ve kur heñwre, kur ne tēle.

Vē—n vēn wē kike, nihe g' itē tē “*O! None kike heñwre mat menmēn ē ne venue kike!*”

Ni kalrake vēn ni vese hi heñwre tē: “*None ki, gide tē ge vēn o dē net venue kike!*”

Nihe ge kalrake vēn, ge tēh n' ēke sise.

Nihe ge tēh n' ēke sise: nihe ge tēh pah n' ēke, tēh ne hēme... Vēn vēn, volgē pah ne ni gēwie, nihe ge qul n' ēke.

Nihe ge qul n' ēke, nihe ge vese tē “*None'k, merēn, gide tē ge vēn o wulē dē net venue kike.*”

Pah — li metave, nihe ge gōen n' ēke.

Nihe ge gōen n' ēke sise, gōen gōen gōen gōen

**gōen vēn vēn, ne tēle ni wure; nihe wure ri ēke
sise, vēn riēg ne leqëvine sise nie na sēne.**

**Nonegē nihe ve vēn o, leqëvine ne ni hag ni let
ne qetvot sise.**

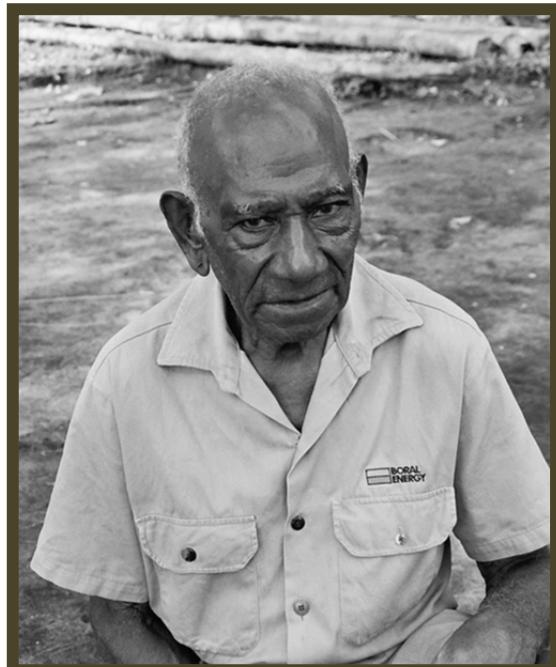
Ni let let let vē—n vēn, ni let lue ne hure tuwē.

**Ni let lue ne hure tuwē — nihe ge vēn wah' ē
net venue sise ne ge toge pe ne.**

**Nonegē ne ñwië ve
kurkur nihe nine,
nihe ge kalrake
vēn.**

**Ni ñwule li hure ne,
ne tēle leqëvine
sēne ne, ni ñwule
li hure, ni toge pe
wē ne.**

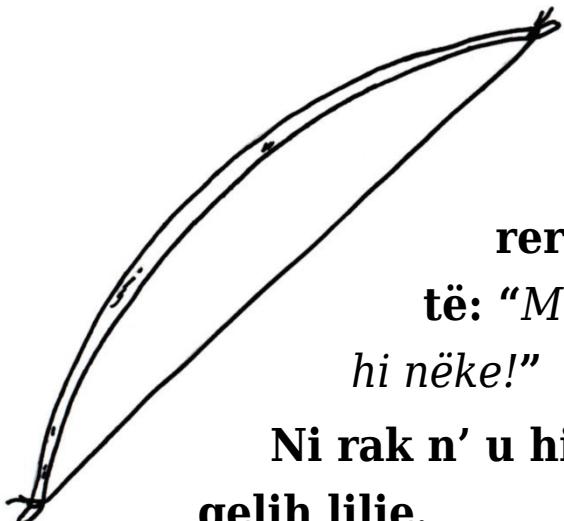

**Ni toge vē—n vēn vēn
vēn ni rak ne megole lilie!**

**Ni rak ne megole lilie, ni vese tē: "Pa— tē g' ake
veñenie ē n' ēve?"**

**Pa ne lilie ne, ne win miēhe ve toge lione. Ne
win miēhe ve toge lione, ni kalrake vēn ni
meñēn ne megole ne ē ne win miēhe.**

Ni meñēnie vē—n vēn vēn, ni da tēle luwō, ne

teñwën. Ni da tēle.

**Nonegë nie ve da
tēle wë net megole
reri, ni vese hi remë mē
të: "Mema, nike tē we rak n' u
hi nēke!"**

**Ni rak n' u hivie, ni gel ni kare ne
gelih lilie.**

**Ni kare ne gelih lilie vē—n vēn vēn:
nonegë nie ve luwō wulë vin, nie ni vese hi
remë mē tē: "Mema, nike tē w' ake rak n' u
wulë tē ni luwō."**

**Nonegë nie ve rak pah n' u ve luwō, ni rak pah
hivie ni rak ne mesor wōn vagetuwe hivie.**

**Nonegë vie ve rak pah ne mesor wōn hivie, ni
vese hi remë mē tē "Mema, nēke tē ke vēn o!
Noke tē ke vēn o vaw ke kare ne mon!"**

**Nonegë remë mē ni kerë hivie, nie ni kerë kerë
kerë ni vese tē "No! Nike tat ho vēn o! Ne ñwië
mit kur nike!"**

**Nie ni vahligōr remë mē, remë mē ni o ne lilie
ni ve ñwule si lione, nie ni vēn o.**

**Ni vēn o, ni toge toge toge ni dōem tē "O, mowe
nōk nēke tē ke vēn!"**

Ni vēn o ni vēn pe ne, ni vēn vēn vēn ni vēn sēh

ne tewe sise.

Toge ri tewe ne, vēn vēn vēn —

Ni vese hi Mema tē: “*Nike vēn tat rōnō nēke, nēke vēn tat deñdiñ ne hōg, pa ne ñwië mat kur nēke.*”

Ni vēn. Ni vēn sēh ne tewe, ni vēn vēn vēn vēn, ni vēn wahe ri tewe — ni itē: ni lōlmerēn ē tē ne ñwië ve kur ne tēle, nie ve gel kō lete.

Nie ve gel kō lete, ni gelgel vē—n vēn vēn, sa ne ni vēn wahe me ni vese hi resiga ñwië sise wulë ve hag l' eñwe.

Pah vēn, ni vese hivie tē “*Ow! Ne liek na ñih ne ñēr ne ve tu!*”

Ne ñwië leqëvine ni vese hivie tē “*Pa nike vin!*”

Nonegë ve vin, ni lēñwe ne ñēr, ni lēñwe lēñwe lēñwe ne ñēr, ni iu me ni wō ne ñēr.

Nonegë nie ve wō ne ñēr, ni gën ne wenin, ni vese hi ne ñwië tē: “*Hē!*”. **Pa ne ñwië ni vese hivie tē:** “*Pa nēke veriē tē ke gēn ne ñēr!*”

Ni kalrake vēn, ni gën ne win ñēr, ni vile ne venin vēn hi ne ñwië leqëvine ni gën ne vin ñēr.

Vē—n vēn vēn, ni lōlmerēn ē tē: “*O! Pa sa ñwië kike nie tē ni ñwule me li venue, ni ñwule wulë me!*”

Nonegë nie ve vēn wahe me, pa nie mat vēn.

Nie mat ñwule.

**Ni ñwule ñwule ñwule ñwule, ñwule wahe me
l' eñwe mi remë mē: vete mat qeñ!**

Ni hag vēn, ni deñdiñ ne hōg wē nōk.

**Ni hag vēn, ni deñdiñ ne hōg — remë mē tē:
“Nike ne tēle hi tē nike ne ñwië?”**

**Ni vese hivie tē: “E e e, nēke tat ho o ne hōg!
Nēke na lōlmerën ē tē ne ñwië na kur nike pe t’.”**

**Ni kalrake vēn, ni vese tē “E e e, mema, nēke ne
tēle!” Vagelë wē ne vē—n vēn vēn.**

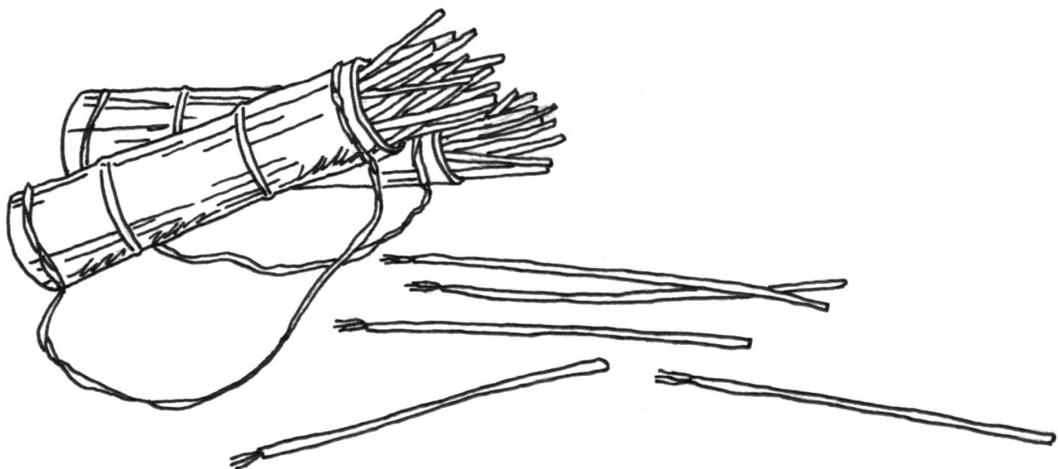
Remë mē ni o ne hōg nie ni vēn wulë il.

**Vēn il l' eñwe, ni vese hi remë mē tē “O! Merën,
nēke tē ke holōq wulë.”**

**Remë mē tē “E e, nike holōq, pa kilale tē ne ñwië
ni kur nike pe nōk!”**

Ni vese hi remë mē tē: “E e, nēke tē ke vēn o!”

Remë mē ni o ne hōg nie ni vēn. Ni ole n' u, ni

vile ne mesor wōn vagetuwē, ni vēn pe ne.

Nie ni vēn sēh ni gerage ri tewe.

**Vēn vēn vēn vēn vēn, nonegē nie ve vēn revetē
n' eñwe me, ne luñluñine, ni wutē n'eñwe.**

Ne luñluñin sa ne ni wutē n' eñwe dë sa ñwië!

**Ne ñwië hōr ñwule li lugu! Ñwule li lugu, hōr
toge pe ne.**

**Toge toge toge vēn vēn vēn; nonegē nie vēn
wahe me hi hōr, ni itē tē nie tē n' ake rak
davetēnie?**

Kalrake vēn, ni vese tē: “*O! Nëke tat ho rohe!
Na ne ve toge na pepun pe!*”

Nie tat ho rohe hōr ē ne mesor.

**Kalrake vēn, ni hō rake wereño ne wuñor tuwē
ni si vēn ni ere punpun hōr iu li lugu —**

**Ni vëtur n' iëv vēn ē n' eñwe mi hōr, n' iëv ni
gow.**

**Ni gow gow gow gow, ni gow (li)lëre n' eñwe, ni
gow pelage rue hōr.**

Ne vegevage ni pah pe nōkōke.

Qahe te Veri

Elton Gëgeliqe

14 July 2007 - Litew, Toga

Qahe te Veri nie ne tēle së. Nie mi none gemël, wë nie ve tegetoge lione.

Nie ve tegetoge lione pa, nie tegetoge me: ne diome mē ni wil ni not ne tēle ni gën.

Not ne tēle pa, tate gën metemête, ni vēn ni tor; ni menoge n' ake gën.

Ve toge tē heqere te Toge tate gengën tēle, pa sa nōkōke ni darake ne gën·vë·tēle.

Ni darake ne gën·vë·tēle, ni wi·hivie pa ni gel pe wë ne, pa deda sir tēle, pe ni da wë ne ñwië.

Mowe ne lione vë ñih ne tēle, ni vēn, ni not venēg; ni vēn ni tor; ni menoge ni gën.

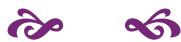
Ni rak none mene vete ni in vete ha dë heñwere. Ni toge magëne; n' ake gel ni netnot tewtuwewi heñwere, ni tor nihe ni gën.

Ni rak wë nōk vage vehē.

Heñwere gëwie ve toge, g' itë pe ne tēle vë

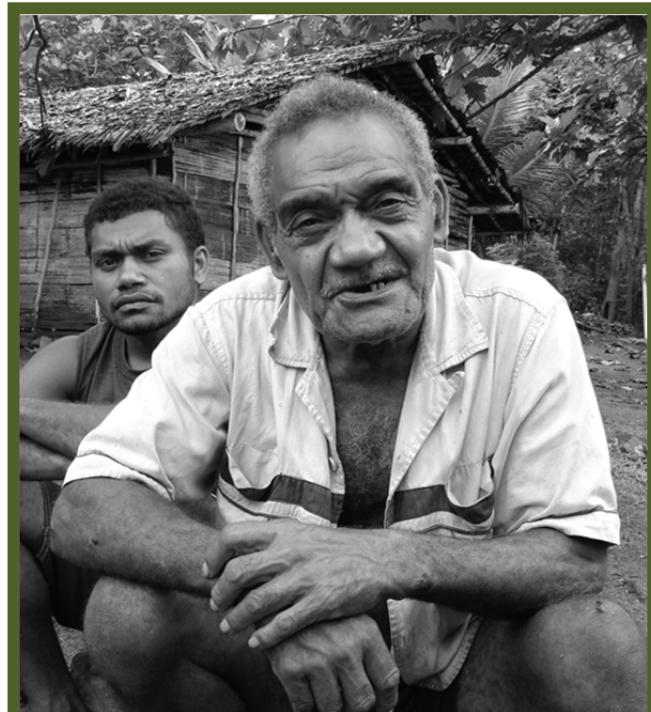
**lëre; tugetoge me sise ni lëre; pa nihe na lōl-
merën ē tē Qahe te Veri mak da ñwië!**

**Nihe g' itē ni reherohe nihe gega, nihe g' ake
dōem tē** “*Gide deda-gerë ge vē ge not sa
nōkōke! Nawē nie deda sir ñwië, nie na da tēle si!
Tewē gide not nie, gide si not nie wereño!*”

**Qeñ sise, nihe ge
vieg ñwet tē ge
vē ge not nie.**

**Nihe ge vile n' u,
ne wuñor, vile
ne volgë toq,
pe wë, kemëm
ve lōv tē ne
tēmrega, ne
temēt wōwe-
hure, ne tewe,
ne siñsiñ.**

Nihe ge vēn tē ge herehore tēmete gurō.

**Nihe ge vēn me, ge vēn delgët vete ni ve tog' ē;
ge rak ne herehore tēmet' in. Tekële g' uv ne
tewe, tekële ge tōt tēmrega, tekële ge rak
temēt-wōwehure.**

Mowe nie ve rōñ wë ne, ni metoqsine hivie.

**Nie ni metoqsine hivie, pa nihe ve vēn gurō me
mi ne wuñor, mi n' u. Ni metoqsine hivie, ni
rōw rake ni velag; ni rōw wurëg dë nihe.**

**Vēn iw ri tegetage, ni itë heñwere ve vēn me ve
vēn gurō me pe tē ge netnot nie pe nōkō ni
vēn ni hage ne wulë tet vot nōk; ni vē rōw ri
ñehñeh wë nōkōke –
ni wël·vë ne tet vot, ni vēn iw, ni leqtë mēse
tegtegë viēne.**

**Ne vegevag' in pe wë nōk. Ni rak wë ne, tē qeñ
pehpahvëin mē pe nōk.**

**Heqere ge not nie wulë dë ne gën·vë·tēle nie ve
toge si mē.**

**Tugur me, nihe ge toge mi n' ipdahiv, nawë
nihe mat not nie dë ne vete.**

Kilale tē pah pe nōk.

**Ne vegevage "Veri" nōk, Veri, taveligë ne vēn
in, Liqal. Nie sa te Toge, sa te Veri pe nōk.**

Merawehih mi heqere tegtegine

Aisak Rōñroriw

1 August 2004 - Luñharegi, Lō

Qeñ sise, Merawehih mi heqere tegtegine.

Nihe ge vēn tē ge lelōl.

**Nihe ge lelōl pa resiga hia, resiga ñwië ve toge
helil, ve pi n' ëv.**

**Nihe ve toge ve lelōl, resiga ñwië in ni vēn me,
ni dur ne qerēñe; dur pah ne qerēñe, ni riëv
ne mēq.**

**Ni toge ni riëv ne mēq, ni pi n' ëv ni pun ne vot
vehē; heqeren Merawehih, heqere tegtegine
nihe hēñwewul mahelin vurue.**

Nie ni pun ne vot hēñwewul mahelin vurue.

**Nonegë nihe ve lelōl vēn vēn vēn, sise ni
gerage. Ni gorvag il me helil.**

Resiga ñwië ne ni vese hivie tē: “*Nik' ole gome
mēq toq mino, we hag vēn ri vire toq mino we
tuwe gome mēq toq mino.*”

**Sa ne ni vēn vēn ni ole ne mēq, ni hag vēn li
vire ni ole lue — ni ole lue ne vire, ni rōw
lēre iu li querēne.**

**Nie ni vēn ni hō rake ne vire ne, ni mok wulē
vin ne metë·querēne.**

**Resiga ni mok gōr wulē ne metë·querēne, tegin
Merawehih sise ni gorvag wulē me.**

**Ni gorvag me ni vese ne vegevage tuwē ie — Ni
vese hi tegine tē:** “*Ole gome si mēq toq mino,
we hag vēn li vire toq mino, we tuwe gome
mēq toq mino.*”

**Ni ole ne mēq ni vēn
vēn, ni hag, vēn li
vire ne, ni ole lue —
ni vēn iw ni rōw lēre
li querēne.**

**Ni ole rake wulē ne vire ne, ni mok ñwule wulē
vēn ri metë·querēne ne; sa tegine sise wulē ni
gorvag me.**

**Ni gorvag me, ni vese ne vegevage tuwē ie
hivie:** “*Nik' ole gome mēq toq mino we hag vēn
ri vire toq mino, we tuwe gome mēq toq mino.*”

**Sa ne ni vēn ni ole ne mēq toq mē, ni hag vēn li
vire toq mē, ni ole lue.**

Vēiu, siqñwē lëre li qereñe.

Nie ni vēn ni hō rake ne vire, ni mok ñwule wulë vēn.

Ni rak wë nōk, vage hēñwewul tuwage mahelin verue. Pehpahvēin, Merawehih ni vēn il me.

Ni vese hivie dagëtuwē ie; ni ole ne vire toq, mok vēn ri metë·qerēñe; Merawehih ni hag vin ri vire toq ne, vēiu, siqñwē lëre li qerēñe.

Pah wë ne, ni kiale ne vot hēr, ni tul iu li qerēñe.

Pa Merawehih, nawë nie na lōlmerën ē: nie na lōlmerën ē tē resiga ñwië ne tē n' ake daihe wë ne.

Ni vese hi heqere tegtegine tē “Kemi ge toge ha vēn dë ne qerēñe!”

Nihe ge toge ha vēn, resiga ni tul vitë, tul vitë ne vot hēr, vēn vēn vēn pah, Merawehih ni vese hi heqere tegtegine tē: “Ge mim lele ne vot nōk!”

Nihe ge mim mim mim, pah vēn ne vot ni le!

Ne vot pah ni le, nihe ge vēn.

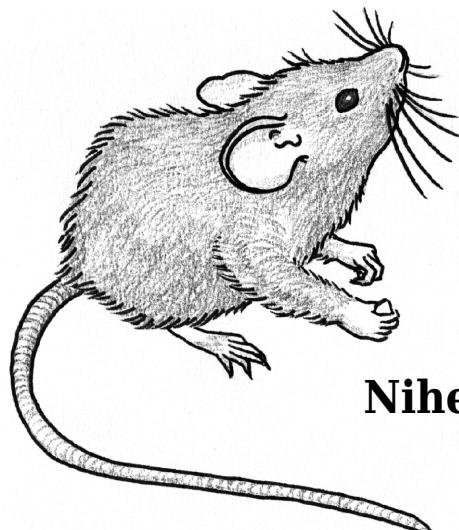
Merawehih tē “Vēn me, dege vēn!”

Nihe ve vēn, vi qerēñe pe nōk, vi tēn.

**Nihe ge vēn vēn vēn, ge itē ne gehuwe sise. Ne
gehuwe in n' oleqō, ne gehuwe lilave.**

Nihe ge vēn vēn vēn, g' itē ne gehuwe, Merawehih ni vese hi ne gehuwe tē "Vahē kemēm ē ne mesale!"

Nihe ge vēn vēn vēn pa n' oleqō ne ni vēn dē nihe, nihe ge vēn lëre dē ne mesale; tate vese ne mesale hivihe, nihe ge vēn.

**Nihe vēn vēn vēn vēn
nihe ge vēn hēr ē ne
gehuwe sise wulē. Ne
gehuwe in ne videñér.**

**Nihe ge vese hivie tē "Nike vahē
kemēm ē ne mesale!"**

**Pah wē ne ni vahē nih' ē
ne mesale, nihe ge vēn.**

**Nihe ge vēn, vēn vēn vēn vēn vēn vēn wahe
me vete nōk, ne qerēñe ni vēn wurēg ne tēn.**

Vete ne, ne tet pake sise ve tu ē.

**Merawehih ni tugtugerē vēn tē ne pake in, ne
wēñ in ve hēm wē nōk.**

**Pah vēn, ni vese hi heqere tegtegine tē: kemi
ge vinie ne wēñ pake nōk!**

**Tegine sise ni vinie. Ni vinie ne wēn pake, ne
mesor ni qih' ē ne wēn pake wē nōk: ni tu.**

**Sise wulē ni vinie wulē ne mesor mi tegine ne,
ne mesor ni vēn me ni rōw tu ē ne mesor wē
nōk.**

**Da ie pe wē ne, ni vēn vēn, ne mesor pah ni vēn
vēn, wah' ē pahvē in, na mēhe.**

Ni vese hi heqer' tegtegine tē "Kemi ge vin!"

**Nihe ge vin, vin vin vin vin ge v·ag ri pake
ne.**

Pah vēn, Merawehih pehpahvē in.

**Nie ve vin wē ne, ve doñe ne mesor mēhe. Nie
ve vin wē ne, ve doñe ne mesor mēhe.**

**Vēn vēn vēn, pehpahvē in, ne mesor mē. Ni
gerage vin, ne mesor mē ni tu vagerēt.**

**Tu vagerēt pe tē wē ni rak tē ne gureh pake, ne
pake pe ne gureh in na vehē nōk. Ne gureh
pake pe ne nihe vese tē ne mesor mi
Merawehih pe ne.**

**Nihe ge vēn, vēn laqe me li venie, ne hegē ni
hotewut.**

**Ne hegē ni hotewut, Remēn Merawehih ni vese
tē "Merawehih mino pe nōk!"**

Ne ñwië tē
“Merawehih
mēke vë?
Merawehih
mēke mēt së
t’!”

Pah wë ne nihe ge rōw
luqelaqe vēn — ge lie
resiga ne.

Ne ñwië ne ge
lie vēn vēn
vēn, ni rōw
lēre li tet
vetël.

Rōw lēre li tet
vetël, nihe ge not nie.

Ne vetël in ne vetël memi.

Ni rak tē ne derēn resiga pe ne ni rak ne tarepi
vetël ne ni memi.

Kilale ne vegevage nōk ni pah pe nōk.

